

שמע מינה: מיתת שניהם, מצטרפין, לאיסור אכילת נבילה (588)!

וקשה על רב ורב אסי בלישנא בתרא הסוברים: טהורין בפני עצמן וטמאין בפני עצמן?

ומתרינן: **אמר לך רב אסי** [וכן רב (589)]: אכן, הברייתא סוברת שהטמאין מצטרפין לאיסור אכילת נבילה, כי **האי תנא סבר "איסור חל על איסור"**, הלכך חל איסור נבילה על איסור בהמה טמאה,

ואילו אנחנו [רב אסי ללישנא בתרא ורב] אמרנו שאינם מצטרפין, כי לדעת המאן דאמר ש"אין איסור חל על איסור", לא חל איסור נבילה על בהמה טמאה.

ב-טז שנינו במשנה: וכל השרצים מצטרפין זה עם זה.

הגמרא דנה, באיזה שיעור חייבין מלקות על אכילת שרצים אם בכזית או בכעדשה.

אמר רב יהודה אמר רב: אכילת שרצים, לוקה עליהן (590) בשיעור כזית.

מאי טעמא? אכילה כתיב בהו, התורה אמרה [ויקרא יא] "וכל השרץ השורץ על הארץ, שקץ הוא לא יאכל... לא תאכלום כי שקץ הם". וסתם אכילה האמור בתורה, הוא בשיעור כזית.

ומקשינן: והתני, והרי שנה, רבי יוסי בר רבי חנינא קמיה, שנה ברייתא לפני דרבי יוחנן: אמרה התורה [ויקרא כ] "והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה, ובין העוף הטמא לטהור, ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא", ודרשינן: פתח הכתוב באכילה, מה שאמרה התורה "ולא תשקצו את נפשותיכם, היינו איסור אכילה, כי שיקוץ נפש הוא אכילה (591), וסיים, והפסוק מסיים לגבי שרצים "ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא", והיינו בטומאה, לטמא אחרים בנגיעתן, לומר לך: מה טומאה, שיעורן הוא בכעדשה (592), אף אכילה, שיעורן הוא בכעדשה.

וכאשר שנה רבי יוסי בר רבי חנינא לפני רבי יוחנן, קלפיה רבי יוחנן, שיבח דרשה זו.

589. ומבואר לעיל הערה 584.

590. גירסת השיטה מקובצת.

591. עיין יומא [פ ב]. וכתב רש"י בפירושו על התורה [ויקרא יא מג]: אל תשקצו: באכילתן, שהרי כתיב "נפשותיכם", ואין שיקוץ נפש במגע. והשיטה מקובצת כתב: משמע, דבר שהוא תוך הגוף, ונפשו משוקצת, והיינו אכילה.

592. כמו שדרשו חכמים בתורת כהנים ובגמרא מקובצת [יא א] ונזיר [נב א]: נאמר בשרצים [שם]

588. ומוסיפים התוס', השקלא וטריא של הגמרא, הוא, לתרץ את הברייתא שלא יוקשה מרישא לסיפא,

אבל, אין הכי נמי, בלי כל השקלא וטריא, גם כן מוכח שלא כדברי רב ורב אסי, שהרי אם אפילו אחד חי ואחד מת הרי הם מצטרפין לאיסור אכילת נבילה [כלומר, פרה חיה שבשר הפורש ממנה מצטרף לנבילה, כמבואר לעיל הערה 586, ולא גמל חי, כי בשר הפורש ממנו אינו מצטרף לנבילה] כל שכן [על פי השיטה מקובצת] בשניהם מתים.

בכזית⁽⁵⁹⁵⁾.

אמר ליה אביי לרב יוסף: איך יתכן לפרש דברי רב על שמונה שרצים בחייהן, **והא רב אמתניתין קאי**, רב אמר את דינו על המשנה⁽⁵⁹⁶⁾, **והרי מתניתין, "כל השרצים" קתני, ואפילו כמיתתן**. משמע שרב אמר ששיעור שרצים הוא בכזית אפילו על שרצים מתים?

אמר ליה רב יוסף לאביי: ההיא דיוקא דילך הוא! דיוק זה יישאר אצלך, ואין לי עסק בו, **כי רב, שמעתא בעלמא קאמר**, רב אמר שמועה בפני עצמה, ולא אמר זאת כפירוש על המשנה.

שנינו לעיל, שרבי יוסי ברבי חנינא שנה ברייתא לפני רבי יוחנן, הדרשת ששיעור אכילת שרצים הוא בכעדשה, כשיעור טומאתן, ושיבח רבי יוחנן לדרשה זו.

ותמהינן: **וכי קלפיה רבי יוחנן?**

מיתבי, הגמרא מביאה משנה במסכת אהלות [פרק א משנה ז]: **האיברין**, אבר

אם כן, קשה דרשה על דרשה, הרי רב אמר ששיעורן בכזית, ומסתבר לומר כן, כי אין חולק עליו. ועוד, מפני שנאמר בתורה "אכילה" וסתם אכילה הוא בכזית. ואילו ברייתא זו דרשה שהשיעור ללקות על אכילתן הוא בכעדשה⁽⁵⁹³⁾?

ומתריצין: **אמר רב יוסף⁽⁵⁹⁴⁾: לא קשיא**, אין הדרשות סותרות! **כאן**, מה שדרשה הברייתא ששיעורן בכעדשה, מדובר **כמיתתן**, בשמונה שרצים שמתו, ורק במיתתם מטמאים בשיעור קטן "כעדשה", כמו שאמרה התורה [שם] "וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ: החולד והעכבר והצב למינהו. והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת. אלה הטמאים לכם בכל השרץ, כל הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב". וכיון שהחשיבה התורה שיעור טומאתן בכעדשה, לכן גם שיעור אכילתן הוא בכעדשה,

ואילו, **כאן**, מה שאמר רב ששיעור אכילתן הוא בכזית, מדובר **בחייהן**, שאינם מטמאין. הלכך, שיעור אכילתן הוא בכזית, כשאר איסורי אכילה שבתורה ששיעורן הוא

595. כתבו התוס' [לקמן ד"ה רבא], הגמרא לא תירצה לחלק בין שמונת השרצים, ששיעור אכילתן כטומאתן בכעדשה, לבין שאר השרצים שאינם מטמאים, ועליהם אמר רב, ששיעורן בכזית,

כי פשיטא שרב מדבר בשמונה שרצים דוקא, כיון ששאר השרצים אינם שונים משאר איסורי התורה, ששיעורן אכילתן הוא בכזית.

596. התוס' מפרשים, שאביי סבר, שכשם שמאמר הראשון של רב [בסוגיא הקודמת] "לא

"כל הנוגע בהם יטמא", יכול בכלן? תלמוד לומר "כל אשר יפול מהם במותם יטמא". יכול במקצתן? תלמוד לומר "בהם". הא כיצד? עד שיגע במקצתו שהוא ככולו. ושיעורו חכמים בכעדשה, שכן חומט [אחד משמונת השרצים] תחילתו בכעדשה.

593. כתבו התוס': אין כאן קושיא מדברי רבי יוחנן על דברי רב, כי רב אינו צריך לסבור כרבי יוחנן. אלא סתירה בין שתי דרשות המסתברות.

594. גירסת השיטה מקובצת.

שלם מן המת, ויש בו בשר גדידן ועצמות, אין להם שיעור, ומטמאים במגע ומשא ואהל, אפילו כשהם פחות מכזית מן המת. ופחות מכזית מן הנבלה, מטמא במגע ובמשא. ופחות מכעדשה מן השרץ, מטמאין טומאתן⁽⁵⁹⁷⁾.

כלומר, איברים שלמים מטמאים אפילו בפחות משיעורן, כיון שהם שלמים, חשובין הם⁽⁵⁹⁸⁾.

ואמר רבי יוחנן: אין לוקין עליהן על אכילתן אלא בכזית. ואף שטומאתן הוא בפחות מכזית.

ומשנה⁽⁵⁹⁹⁾ זו בודאי מדברת באיברים שפרשו מן המת, כי המשנה מדברת בשמונה שרצים המטמאים רק במיתתן, ובאה המשנה לחדש, שאם הוא אבר שלם, מטמא אפילו בפחות משיעור כעדשה⁽⁶⁰⁰⁾,

הרי שרבי יוחנן סובר ששיעור ללקות על אכילה, אף במיתתן, הוא בכזית. וקשה, איך קילס רבי יוחנן את הברייתא שדרשה ששיעור אכילה הוא כעדשה?

ומתרצינן: אמר רבא: במובדלין [שמונה שרצים נקראים "מובדלים" שהתורה הבדילה וייחדה אותם משאר השרצים, ששאר השרצים אינם מטמאים, ואילו שמונה השרצים, מטמאין] דבר הכתוב.

כלומר, אכן, על שמונה השרצים לוקין אף בשיעור כעדשה, כמו שקילס רבי יוחנן את דרשת הברייתא, כטומאתן כן אכילתן,

ומה שאמר רבי יוחנן "אין לוקין אלא בכזית", היינו דוקא על אכילת בהמה שמתה, ורבי יוחנן בא להשמיענו, שאף על פי שאמרה המשנה שאבר שלם מטמא אפילו פחות מכזית, מכל מקום, אין לוקין על אכילתה אלא בכזית.

כי מה שהקישה התורה אכילה לטומאה, הוא רק על מה שנאמר בסוף הפסוק "אשר הבדלתי לכם לטמא", והיינו שמונה שרצים ה"מובדלים"⁽⁶⁰¹⁾.

ומקשינן: אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא: אלא מעתה גבי בהמה נמי

שאמר רבי יוחנן "אין לוקין אלא בכזית" מדובר בחייהן דוקא שאז אינם מטמאים, ולא הוקש שיעור לגבי אכילה לשיעור לגבי טומאה.

והעולת שלמה מקשה, איך רצו התוס' לתרץ כי מה שאמר רב שהשיעור הוא בכזית, היינו בחייהן, הלא בחייהן, אם תלש אבר, גם כן שיעורן הוא בפחות מכזית, כמבואר בפירוש רבינו שמשון והרא"ש שם במשנה אהלות. ועיין בהערה הבאה.

601. כן כתבו התוס' במסקנתם.

ולסיכום: שמונה שרצים במיתתם, שיעור

שנו אלא לענין טומאה וכולי" מתייחס למשנה, כן מאמר הזה של רב מתייחס למשנה. כלומר, על דברי המשנה שהשרצים מצטרפין, מבאר רב: לאיזה שיעור מצטרפין? לכזית.

597. כך היא גירסת המשנה.

598. פירוש המיוחס לרש"י.

599. על פי הרש"ש.

600. כן מדייקים התוס', כדי שלא נתרץ כי מה

ליפלוזני(602) בין מובדלת לשאינה מובדלת. כלומר, אף שבבהמה לא שייך מובדלת ושאינה מובדלת, כי אין הבדל בין בהמה לבהמה, אלא, כוונת הגמרא היא, למה אמר רבי יוחנן, שעל אף ששיעור טומאת אבר שלם בבהמה הוא בכל שהוא, בכל זאת שיעור טומאתה הוא בכזית,

ולמה לא נקיש בהמה לשרצים, הכתובים באותו פסוק, ונאמר, שכשם שבשרצים, שיעור אכילתם באבר שלם הוא בכל שהוא, כשיעור טומאתן, כך בהמה, שיעור אכילתם

הוא כשיעור טומאתן. הלא התורה הקישתם בפסוק אחד(603)?

אמר ליה רבא לרב אדא בר אהבה: **בי קא מקיש רחמנא**, הקש התורה של בהמה לשרצים הוא **ל"בל תשקצו"**,(604) וכמו שנאמר שם "ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף, ובכל אשר תרמוש האדמה". והיינו: התורה השוותה אותם למה שיש בשניהם, כלומר, ששניהם אסורים באכילה, אך לא השוותה בהמה לשרץ ללמוד ממנו ששיעור אכילה באבר הוא פחות מכזית(605).

איסורי התורה ועליהם לא דיברה המשנה כלל, כי אין להם טומאה. [כמו שביארו אליבא דרב, עיין הערה 595?]

ועוד הקשו התוס': אם רבי יוחנן דיבר בשאר שרצים, אם כן, לא אמר דינו על המשנה, שהרי המשנה, העוסקת בדיני טומאה, בודאי מדברת בשמונה שרצים? ועיין בפירוש המיוחס לרש"י ורבינו גרשום, המפרשים כפי ההוה אמינא של התוס'.

602. גירסת השיטה מקובצת.

603. עיין בהערה 605 פירוש אחר בקושית ותירוץ הגמרא.

604. גירסת השיטה מקובצת.

605. כן פירשו התוס' במסקנתם. והיינו, שקושית רב אדא בר אהבה היא, להקיש בהמה לשרצים. ותירוץ לו רבא שהתורה לא הקישתם אלא ל"בל תשקצו". ובתחילה רצו לפרש, שרב אדא בר אהבה מקשה למה לא נקיש שיעור אכילת בהמה לשיעור טומאת בהמה באבר

אכילתם כשיעור טומאתם, ככעדשה. ואם הוא אבר שלם, מטמא אפילו בפחות מכעדשה. והוא הדין לשיעור אכילתם! [וכן כתב הרשב"א בספרו תורת הבית בית ד שער א].

ושמונה שרצים בחייהם, אינם מטמאין, ושיעורן לגבי אכילה הוא כזית. ואף אבר שפרש מן החי. ועיין בקרן אורה ובתקנת עזרא, המקשים, למה לא נקיש אכילת אבר שפירש מן החי לטומאתן בכל שהוא? [ועיין הערה הקודמת].

ובהמה, בין לטומאה ובין לאכילה, שיעורן בכזית. אלא, שאם הוא אבר שלם מטמא אפילו פחות מכזית. [וכן סובר רב, חולין קה א, וכן פסק הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק ה הלכה ג ובהלכות שאר אבות הטומאה פרק ב הלכה ג].

ובתחילה רצו התוס' לפרש תירוץ הגמרא, שרק שמונה שרצים, שיעורם כטומאתן ככעדשה, ולכן קלסיה רבי יוחנן. ואילו מה שאמר שאין לוקין אלא בכזית, היינו בשאר שרצים, שאינם מטמאים כלל.

ועל כך הקשו התוס': פשיטא, מה משמיענו רבי יוחנן, הלא שאר השרצים אינם שונים משאר